

ÚR lívinum...

Monika Stauss Joensen er ættað úr Sveis og býr í Leirvík, har hon er gift og eigur 4 børn. Hon starvast dagliga á Føroya Musikkskúla. Í fjør gav hon gjøgnum Bókadeild Føroya Lærarafelag út bókina »Edelweiss og sólarkaffi – eitt sindur av hvørjum úr Sveis og úr Føroyum«. Í hesi greinarøð taka vit nøkur evni úr bókini, ið vit varpa meira ljós á.

VETUR OG JÓL

MONICA STAUSS JOENSEN GREIÐIR FRÁ UM VETUR OG
JÓL Í SVEIS, TÁ IÐ HON VAR BARN OG UNG

SAMRØÐA

Eyðun Klakstein
eydun@sosialurin.fo

Um nakrar dagar halda vit aftur jól, og í hesum døgum eru tey eisini mong, ið líta aftur á og hugleiða um jólahald fyrr.

Monika Stauss Joensen er ættað úr Sveis, og í hesi samrøður greiðir hon frá um vetur og jól í Sveis, tá ið hon var barn og ung.

– Hugi eg um veturin í Sveis, síggi eg fyri mær eitt vakurt landslag við kava og sól. Kuldestigin kunnu vera fleiri, og vetrarluftin køld og klár.

Eg minnst aftur á vetrarfrítíð uppi í fjøllunum, har pápi lærði okkum at standa á skíðum. Hvít jól høvdu vit á hvørjum ári, meðan eg var barn, men hetta er nógvið broytt tey síðstu árin, har kuldin og kavin mangan ikki koma fyrr enn eftir jólini, sigur hon.

– Tá ið ein lítur aftur í tíðina, er kanska ein vissur vandi fyri, at alt sær gott og mest sum ljósareytt út. Men eg minnst eisini enn væl, hvussu eg mangan græt sum smágenta, tí fótur og hendur vóru frystar av kulda, og ringt var at fáa hitan aftur. Eisini kundu vetrarkvøldini tykjast langlig, tá vit skuldu koma til hús, aðrenn tað var vorðið myrkt, so mamma ikki gjørdist bangin.

Langligt

Vit kenna desember sum ein skundmiklan mánað, har vit skulu náa nógvið og renna aftaná okkum sjálvi, men hesa kenslu hevði Monika ikki sum barn.

– Eg minnst, at tíðin í december kundi virka rættiliga langlig til jólaftan. Adventskalendarin, sum vit høvdu, var eitt breitt silkiband har 24 pyntaðar svávuldósir vóru límaðar á, við tølum frá 1 til 24. Hvønn morgun var okkurt í.

– Tað sigur seg sjálvt, at tað var ikki stórt ella nógvið, um tað skuldi rúmast í eini svávuldós, men Andrea, systur mín og eg vóru meira enn nøgdar og glaðar. Skuldi pakkin summar dagar allíkavæl vera størri, varð lagt eitt lítið bræv inni dósina frá jólamanninum, har hann gav okkum eitt hint um, hvar vit kundu leita eftir pakkanum. Kanska stóð, at pakkin var goymdur aftanfyrir eina pútu, í einum skógvi ella líknandi. Eg minnst enn, hvussu hugaliga vit fóru

at leita og hvussu spennandi tað var, greiðir Monika frá.

Myrka tíðin kann verða spennandi, tí summi fólk verða kreativ, og nógvið óvæntað kann henda.

– Bert hugflogið setur mörk, og tað skal ofta so lítið til fyri at seta eitt sindur av liti á gerandisdagin. Summi ár havi eg gjørt 24 lítla pakkar klárar við øllum møguleikum í. Hvønn dag tók eg ein í lumman og gav onkrum hann, sum eg tilvildarliga møtti tann dagin. Tann, sum óvæntað fær eina lítla heilsan, verður heilt vist bilsin og glaður, men gleðin at geva eina gávu er minst líka stór hvørja ferð, fyri tann sum gevur, sigur Monika.

Gávumild fyrirmynd

Dagurin 6. desember eitur eftir katólska biskupinum Santa Nikolaus, sum doyði umleið ár 340 og sum enn summa staðni verður heiðraður sum ein stór fyrirmynd.

– Santa Nikolaus var kendur fyri sítt gávumilda sinnið, og hetta minnst vit í Sveis á hvørjum ári, 6. desember, tá ið hann kemur við gávum til børnini, og kakumaðurin, sum vit kalla “Gritibánz” verður bakaður. Sankt Nikolaus er í reyðum jakka og hevur hvítt skegg og sær faktist líka út, sum jólamadurin í Føroyum.

– Sum barn ræddist eg altíð lýtuna, tá ið vit hoyrdu Santa Nikolaus koma við tungum fetum og banka harðliga á dyrnar. Umframt stóran posa við mandarinum, súreplum, appelsinum, nøtum, skjokolátupettum og einari bleytari innpakkaðari gávu og køkumanninum, sum ongantíð manglaði, hevði hann eisini eina stóra bók við

sær. Í bókini stóð alt skrivað, sum hann hevði eyggleitt í farna ári.

– Eg skilti ongantíð, hvussu hann kundi vita so nógvið um meg og serliga ikki, hví hann á hvørjum ári aftur og aftur minti meg á, at eg ikki skuldi dølla mær so nógvið á veg heim úr skúlanum. Eg helt ikki, at tað gjørdi nakað, um eg tók ein langan gongutúr heim, spældi við nakrar kettlingar á vegnum ella fór inn á gólvið hjá einari vinkonu eina løtu.

Áðrenn Santa Nikolaus stoytti úr tí stóra posanum skuldu Monika og systurin siga yrkingar, sum tær høvdu lært, uttanað, og tær skulu spæla okkurt á klaver og violin.

– Ja, og ikki fyrr enn seinni skilti eg, hví hann visti so nógvið um meg. Í somu løtu Santa Nikolaus kom inn, gav mamma honum ein lepa, har hon hevði skrivað ymiskt á. Køkumannin hevði mamma bakað, meðan vit vóru í skúlanum. Tíbetur tók hann ongantíð riskustin fram, sum hann gjørdi, um ein hevði skikkað sær heilt illa.

Ommurnar

Í bókini “Edelweiss og sólarkaffi” sigur Monika Stauss Joensen rættiliga nógvið frá um omma sína frá mammusiðuni. Hon nevnið fleiri staðni, at hon var ein sonn listakvinna, og at hon dugdi serstakliga væl tað húsliga.

– Til jóla á hvørjum ári fingi øll í familjuni ein tallerk við ymiskum sløgum av smákøkum; tallerkurin var vakurt prýddur. Hon minntist enn, hvørji sløg av smákøkum øllum dámdu best, og hon fylti talerkin til hvønn eftir tí. Omma, mamma pápa mín, dámdi hinvegin ikki líka so væl at baka. Hon bakaði eitt slag av smákøkum til jóla, og

